ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№4(4)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 280 sahifa,
22-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Pedagog kadrlar tayyorlashda microteaching metodining tashkiliy asoslari va uni samarali qo'llash mexanizmlari 10
Abdiqayumova Malika

Ijtimoiy pedagogik faoliyatning bolalarning moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni 14
Abdullayeva Yulduz Qurbon qizi, Xudayberdiyeva Zilola Azamat qizi

Talabalarning og'zaki nutqini interfaol usullar yordamida rivojlantirish 18
Atamirzayeva Ezoza

English Language Barriers Among Rural Ecotourism Guides in Uzbekistan 22
Aminova Asilaxon Sobir qizi

Совершенствование методов обучения студентов эффективному управлению временем на основе тайм-менеджмента 25
Уразова М. Б., Абатова У. Б.

Zamonaviy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni va samaradorligi 30
Xurramova Dilso'z Baxtiyor qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik ahamiyati 33
Gaipova Akjunis Qayratovna

Bo'lajak o'qituvchilarda o'zini o'zi tashkil etish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati 37
Alimov Bekzod Nematovich

O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tadbirlarini maktab darajasida boshqarishning integratsiyalashgan yondashuvi 41
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi

Talabalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar 48
Xurramova Sanobar Mahmatmurod qizi

Pedagogical Integration as a Factor of Humanization in Professional Teacher Education 53
Yusupova Mukhabbat Anatolyevna

Yoshlarda iqtisodiy tafakkur shakllanishida etnik muhitning ta'siri 58
Erkinova Sevara Najmiddin qiz

Innovative Approaches to Teaching English in Higher Education: a Methodological Study 61
Gulsara Khakimova

Bo'lajak pedagoglarda kognitiv faollikni rivojlantirishda neyropedagogika asoslari 63
Hikmatova Jamila Fatoh qizi

Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning eshituv idrokini rivojlantrish texnologiyalari 68
I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Ishxodjayevna

Badiiy matn asosida nutqiy ko'nikmalar va ijodiy tafakkur integratsiyasini ta'minlash metodikasi 73
Jo'rayeva Sevinch Abdialim qizi

Etnopedagogik muhitda maktabgacha katta yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish 77
Murodova Farangis G'anisherovna

Malaka oshirish jarayonida muammoga asoslangan o'qitish vositasida MTT tarbiyachilarining 4K ko'nikmasini rivojlantirish texnologiyasi 81
Ravshanova Xafiza Komilovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida xalq og'zaki ijodi vositalaridan (ertak, maqol, qo'shiq, afsona, doston va boshqalar) foydalanishning nazariy asoslari, xalqaro va milliy tajribasi 85
Tog'ayeva Munisa Muxammadiyevna

Akademik ko'nikmalarni rivojlantirish asosida kelajakdagi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish 89
Tursunova Elmira Ulug'bekovna, Rayimova Mushtariy Raup qizi

Sensor integratsiya autizm spektori buzilishi bo'lgan bolalarning xulq-atvor va hissiy holatiga ta'siri 91
Xamidova Muyassar Polsaidovna, Abdullayeva Muslima Shovkat qizi

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 96
Xoshimova Dilobar Kuchkarovna, Nortosheva Dildora Orif qizi, Avazmurodova Mehribon Sharif qizi

Инновационная методика нравственного воспитания в начальных классах: подход межпредметной интеграции 101
Улугмурадова Шохсанам

Shaxs o'z-o'zini anglashining ijtimoiy-psixologik jihatlari 105
Bobonazarov Oybek Shoyim o'g'li

Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990yy) 108
Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon

Tabiatshunoslik darslarida steam yondashuvi asosida ta'limni tashkil etish metodlari 111
Gulnora Narmatova Tojiyevna

AI-Mediated Coil in Oral English Teacher Education: a Didactic Model for Developing Intercultural Communicative Competence 115
Mukhammadiyeva Khalima Saidakhmadovna

Pedagogik faoliyatda kasbiy stress jarayonining ijtimoiy psixologik xususiyatlari 119
Xotamova Madinabonu Ilxomjon qizi

Pedagogik mahorat fani asosida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyalari 123
Xurramova Mohidil Baxtiyorovna

Bo'lajak kutubxonachilarda ilm-fanga oid bilimlarni o'zlashtirish malakasini shakllantirish 126
O'rozov Abdurasul Norboyevich

Методологические подходы к развитию духовно-творческого потенциала детей младшего школьного возраста 130
Хасанова Гулшод Касимовна

Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi 134
Rustamova Shoxista Omonjonovna

O'rta maktab yoshidagi o'quvchilarda voleybol mashg'ulotlarining psixoemotsional holat va ijtimoiy faollikka ta'siri 138
Xonimqulova Durdona

Farzandlar tarbiyasida otalik va onalik hissining shakllanishining o'ziga xosligi 141
Tursunboyeva Gavharoy Abdivohid qizi

O'quv jarayonida raqamli kontent (elektron darslik, multimedia materiallari) yaratish texnologiyalari 145
Quvatov Shuxrat Akmurodovich, Rashidov Anvarjon Sharipovich

Scratch dasturida harflarni vizuallashtirish orqali 1-sinf o'quvchilarining tasavvurlarini rivojlantirish usullarini takomillashtirish 150
Normurodova Sadoqat Xoliqulovna

Vaqtni boshqarish hamda to'g'ri taqsimlashning pedagog hayoti va faoliyatidagi ahamiyati 155
Tursunova Nilufar

Sun'iy intellektning ingliz tili o'qitishdagi roli 159
Burxonova Aziza Ikhtiyorovna, Negova Feruza Sharifovna

Разработка системы адаптивной генерации контрольных вопросов из учебных материалов на узбекском языке на основе гибридного подхода llm и таксономии блума 162
Бегалиев Жалолиддин Камолиддинович, Маматов Исломбек Ильесович

Применение данных беспилотной авиации для обновления картографических данных 168
Хакимов Дониёр Бахтиёр угли, Буронова Муниса Баходировна

The Role and Significance of the Acmelogical Approach in the Managerial Activity of School Principals 172
Normurodova Aziza Zuxriddin qizi

Bo'lajak pedagoglarda tarbiya darslarini samarali tashkil etishga o'rgatish: mazmuni, shakli va metodlari 178
Sheraliyeva Nasiba Alimkulovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishda ota-ona tarbiya uslublarining pedagogik imkoniyatlari 184
Ashurova Aziza Erkinovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Mintaqaviy sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini tahlil qilish va baholashning zamonaviy usullari (BPM, Lean, Six Sigma yondashuvlari misolida) 188
Azimova Maxfuza Rashidovna

O'zbekistonda turli etnik guruhlarda mehnat motivatsiyasining qiyosiy tahlili 193
Erkinova Sevara Najmiddin qizi, Saidakbarova E'zozaxon Muzaffar qizi

"Geogebra" dasturi yordamida geometriya va matematik analiz kursini o'qitishda vizual tafakkurni rivojlantirish metodikasi 196
Fayzullayeva E'zoza O'tkir qizi

Umumta'lim maktablarida raqamli transformatsiya texnologiyalarini qo'llashning zarurati 200
Musurmanova Shodiya Xolmuratovna

Raqamli ta'lim texnologiyalari va sun'iy intellekt asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish 204
O'ktamov Madadjon O'ktam o'g'li, Boymurodova Shahzoda Alisher qizi

Gimnastikada akrobatik mashqlarni rivojlantirish metodikasi 208
Raxmatova Nodira Muxtorjon qizi

Suggestiv metodlar asosida xulqi og'ishgan bolalar uchun tarbiyaviy mashg'ulotlarni loyihalash 212
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Tabaqalashtirilgan yondashuv asosida tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorlash ... 216
Sanayeva S. B., Toshqulova Z. U.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi 220
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna

Понятие искусственного интеллекта в контексте образования и его педагогические функции 224
Каримова Сабина Собировна

Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy barqarorlik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari 230
Akramjonova Feruza Akramjonovna

Demografik yuklama sharoitida maktab pedagogik jamoasini samarali boshqarishning hr-strategiyalari 233
Axmadqulova Ozodaxon Hamidullo qizi

Kasbiy identifikatsiya – shaxsning kasbiy o'zligini shakllantirish omili sifatida 236
Bazarov Xayotbek Ne'matovich

Maktabgacha ta'lim tizimida qoraqalpoq xalq ertaklari asosida multimediyali mahsulotlar yaratish samaradorligi 240
Bekimbetova Aynagul Amangeldievna, Ollaberganova Mohira

Odam anatomiyasi va fiziologiyasi darslarida muammoli ta'lim texnologiyalari orqali talabalarning ijodiy izlanuvchanligini faollashtirish 245
Haydarova Pardaxol Boboqulovna

Chet el va O'zbekiston tajribasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etishning metodologiyasi 249
Inomova Madina

Boshlag'ich ta'lim tabiiy fanlarini o'qitishda o'quvchilarning ijodkorligini shakllantirish metodikasi 253
Ismatova Zulayho Asadovna, Avazova Gulnoza Qodirjon qizi

Innovatsion ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishning samarali yo'llari 256
Ismatova Zulayho Asadovna, Xamroyeva Ozoda Norbo'ta qizi

Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning so'z boyligi va nutqiy ko'nikmalarini shakllantirish 259
Mambetova Lobar Mirzavali qizi, Rajabova Nafisaxon Dilmurod qizi

Kasbiy faoliyatda pedagogik improvizatsiya ijodiy kompetensiya sifatida 264
Miraxmedova Dilafro'zxon Nurilloxon qizi, Jo'rayeva Gulshodaxon Ibrohimjon qizi

Media savodxonlik tushunchasi va uning pedagogik ta'limdagi ahamiyati 267
Salomova Lobar Sobir qizi

Innovatsion ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik tarbiyani shakllantirish metodikasi 271
Tursunova Malika Baxtiyor qizi, Aminova Oltinay Davranbek qizi

STEAM texnalogiyasi asosida o'quvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi 274
Xaydarova Dilafruz Abdukarim qizi

MEDIA SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK TA'LIMDAGI AHAMIYATI

Salomova Lobar Sobir qizi
O'zbekiston milliy pedagogika unversiteti
Pedagogika nazaryasi va tarixi yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada media savodxonlik tushunchasining nazariy mazmuni, uning tarkibiy komponentlari va pedagogik ta'lim tizimidagi funksional ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi bo'lajak o'qituvchilar tayyorlash jarayonida media savodxonlikni shakllantirishning didaktik va tashkiliy omillarini aniqlash hamda baholash mezonlarini asoslashdan iborat. Metodologiya sifatida konseptual tahlil, me'yoriy-huquqiy hujjatlar va o'quv dasturlarini kontent tahlili, shuningdek, pedagogika yo'nalishi talabalari bilan o'tkazilgan so'rovnoma natijalarini statistik tavsiflash usullaridan foydalanildi. Ilmiy yangilik media savodxonlikni pedagogik kompetensiyalar tizimiga integratsiyalashning ko'p darajali modeli, ya'ni tanqidiy idrok, axborotni tekshirish, etik-huquqiy mas'uliyat va didaktik mediatsiya komponentlari o'rtasidagi bog'liqlikni empirik asosda yoritish bilan belgilanadi. Natijalar media savodxonlik pedagogik faoliyat sifatini oshirish, ta'lim muhitida dezinformatsiya xavfini kamaytirish va raqamli didaktikani ongli qo'llashga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: media savodxonlik; bo'lajak o'qituvchi; tanqidiy fikrlash; dezinformatsiya; raqamli didaktika; axborotni tekshirish; pedagogik kompetensiya.

Abstract: This article examines the concept of media literacy, its theoretical scope, structural components, and practical relevance within teacher education. The study aims to identify didactic and organizational factors that shape media literacy among pre-service teachers and to substantiate assessment criteria aligned with pedagogical competencies. Methodologically, the research employs conceptual analysis, content analysis of regulatory documents and curricula, and statistical description of survey data collected from students in pedagogy programs. The study's novelty lies in proposing a multi-level model for integrating media literacy into the teacher competency framework, empirically clarifying the links between critical reception, information verification, ethical and legal responsibility, and didactic mediation. The results indicate that media literacy improves instructional quality, reduces vulnerability to misinformation in educational settings, and supports informed use of digital didactics in classroom practice.

Key words: media literacy; pre-service teacher education; critical thinking; misinformation; digital didactics; information verification; teacher competence.

Аннотация: В статье анализируется понятие медиаграмотности, его теоретическое содержание, структурные компоненты и функциональная значимость в системе педагогического образования. Цель исследования заключается в выявлении дидактических и организационных факторов формирования медиаграмотности у будущих учителей и обосновании критериев ее оценивания. Методология включает концептуальный анализ, контент-анализ нормативных документов и учебных программ, а также статистическое описание результатов анкетирования студентов педагогических направлений. Научная новизна определяется разработкой многоуровневой модели интеграции медиаграмотности в систему педагогических компетенций, раскрывающей взаимосвязь критического восприятия, верификации информации, этико-правовой ответственности и дидактической медиации на эмпирическом материале. Полученные результаты показывают, что медиаграмотность способствует повышению качества педагогической деятельности, снижению рисков дезинформации в образовательной среде и осознанному применению цифровой дидактики.

Ключевые слова: медиаграмотность; будущий учитель; критическое мышление; дезинформация; цифровая дидактика; верификация информации; педагогическая компетентность.

KIRISH

Raqamli kommunikatsiya kengaygani sari ta'lim makoni ham media oqimlari bilan to'yingan tizimga aylandi: o'quvchi va talaba yangilik, sharh, reklama, blog va ijtimoiy tarmoq kontentini bir xil axborot maydonida qabul qiladi. Bu holat pedagogik ta'lim oldiga ikki tomonlama vazifani qo'yadi: bir tomondan, o'qituvchining o'zi axborotni tanqidiy tahlil qilish, ishonchliligini tekshirish va etik-huquqiy me'yorlarga rioya etish ko'nikmalariga

ega bo'lishi kerak; ikkinchi tomondan, u mazkur ko'nikmalarni o'quvchilarda shakllantira oladigan didaktik vositachiga aylanishi lozim.

Media savodxonlik shu nuqtada faqat texnik mahorat yoki qurilmalardan foydalanish qobiliyati emas, balki mazmunni anglash, maqsad va manipulyativ strategiyalarni ajratish, manbalarni solishtirish, dalillash madaniyatini qo'llash hamda mas'uliyatli media ishlab chiqarish va tarqatish kompetensiyalarini birlashtiruvchi integrativ sifat sifatida namoyon bo'ladi. UNESCO yondashuvlarida media va axborot savodxonligi fuqarolik va ta'lim barqarorligi uchun tayanch kompetensiya sifatida e'tirof etiladi, bunda pedagoglarning roli hal qiluvchi deb ko'riladi.

Shuningdek, raqamli muhitda noto'g'ri axborotning tez tarqalishi o'quv jarayonida bilimga ishonch, akademik halollik va ijtimoiy psixologik farovonlikka ta'sir ko'rsatishi haqidagi ilmiy bahslar kuchaymoqda; bu masala ta'limda tanqidiy media tahlilini tizimli yo'lga qo'yishni talab qiladi.

Mahalliy kontekstda esa raqamli didaktikadan foydalanish jadallashgani sari o'qituvchi tayyorlash dasturlarida media savodxonlikning o'rni va baholash mezonlari bo'yicha bir xillik yetarli emasligi seziladi; ko'pincha u AKT kompetensiyasi bilan aynanlashtirilib, mazmuniy-analitik va etik-huquqiy qatlamlar chetda qoladi. Shu bois, media savodxonlikni pedagogik ta'limda konseptual jihatdan aniqlashtirish, uni kompetensiyalar tizimi bilan bog'lash va amaliy o'lchov ko'rsatkichlarini taklif etish dolzarb ilmiy muammo bo'lib qolmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi media savodxonlik tushunchasini pedagogik ta'lim nuqtayi nazaridan aniqlashtirish, uning tarkibiy komponentlarini asoslash hamda bo'lajak o'qituvchilarda media savodxonlik darajasini baholashga xizmat qiladigan empirik ko'rsatkichlarni tavsiflashdan iborat. Vazifalar sifatida:

- *birinchidan,* media savodxonlikning zamonaviy ilmiy talqinlarini konseptual tahlil qilish;
- *ikkinchidan,* pedagogik ta'lim dasturlarida media savodxonlikka oid mazmunning aks etish darajasini kontent tahlil asosida ko'rsatish;
- *uchinchidan,* talabalarning media manbalarni tanlash, tekshirish va didaktik qo'llash bo'yicha o'zini baholashi hamda amaliy odatlarini so'rovnoma orqali tavsiflash;
- *to'rtinchidan,* olingan natijalar asosida integratsiya modelini taklif etish belgilandi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi media savodxonlikni bo'lajak o'qituvchi kompetensiyalariga qo'shib yuboriladigan qo'shimcha modul sifatida emas, balki didaktik qarorlar sifatini belgilovchi kesishma kompetensiya sifatida talqin etishi, shuningdek, tanqidiy idrok, verifikatsiya, etik-huquqiy mas'uliyat va didaktik mediatsiya o'rtasidagi bog'lanishni bir tizimda asoslashidadir. Amaliy ahamiyat esa o'qituvchi tayyorlash dasturlarida o'quv natijalarini qayta formulalash, baholash rubrikalarini ishlab chiqish va media bilan ishlash bo'yicha o'quv topshiriqlarini loyihalashga doir metodik yo'nalishlarni aniqlashtirish bilan izohlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot dizayni aralash yondashuvga tayangan bo'lib, nazariy konseptualizatsiya va empirik tavsiflashni birlashtirdi.

*Birinchi bosqich*da media savodxonlikka doir ilmiy manbalar va xalqaro konseptual hujjatlar asosida tushunchaning operatsion ta'rifi ishlab chiqildi, bunda media xabarlarni qabul qilish, tahlil qilish, tekshirish, yaratish va tarqatish jarayonlarida tanqidiy, etik va didaktik mas'uliyatni ta'minlovchi kompetensiyalar majmui sifatidagi yondashuv qabul qilindi [1].

*Ikkinchi bosqich*da ikki oliy ta'lim muassasasining pedagogika yo'nalishlari bo'yicha amaldagi o'quv rejalari va fan dasturlari (jami 18 ta fan dasturi) kontent tahlil qilindi; tahlil birliklari sifatida o'quv natijalari, mavzular tarkibi, mustaqil ta'lim topshiriqlari va baholash mezonlarida media bilan ishlashga oid indikatorlar ajratildi. Kontent tahlil kodlari to'rt klasterga biriktirildi: tanqidiy idrok, verifikatsiya, etik-huquqiy me'yorlar va didaktik mediatsiya.

*Uchinchi bosqich*da 3 va 4 bosqichda o'qiyotgan pedagogika yo'nalishi talabalari orasida so'rovnoma o'tkazildi (n = 214).

So'rovnoma 24 ta Likert tipidagi itemdan iborat bo'lib, u axborot manbasini tanlash odatlari, faktlarni tekshirish amaliyoti, mualliflik va iqtibos madaniyati, shuningdek, dars uchun media resurslarini tanlash va moslashtirish ko'nikmalarini o'lchashga yo'naltirildi. Ichki moslik ko'rsatkichi alfa qiymati 0,82 ni tashkil etdi, bu ko'rsatkich instrumentning tavsifiy tahlil uchun yetarli ishonchliligini bildiradi.

Ma'lumotlar tahlilida tavsifiy statistika, guruhlar kesimida solishtirma ko'rsatkichlar va kontent tahlil natijalarini tematik umumlashtirish qo'llandi; natijalar talqinida media ta'limi bo'yicha mavjud didaktik yondashuvlar bilan muvofiqlik mezoni saqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘quv dasturlarida media savodxonlik elementlari notekis taqsimlanganini ko‘rsatdi: fan dasturlarining katta qismida raqamli resurslardan foydalanish, prezentatsiya tayyorlash, onlayn platformalarda topshiriq joylash kabi texnik-amaliy ko‘nikmalar ko‘proq uchradi, biroq manbani tekshirish, manipulyativ diskursni aniqlash, algoritmik tavsiyalar ta’sirini tushuntirish kabi analitik komponentlar kamroq kodlandi. Ajratilgan to‘rt klaster bo‘yicha kodlar ulushi quyidagicha kuzatildi: didaktik mediatsiya indikatorlari 41 foiz, texnik ko‘nikmalar bilan qo‘shilib ketgan tanqidiy idrok indikatorlari 27 foiz, etik-huquqiy indikatorlar 19 foiz, verifikatsiya indikatorlari 13 foiz. Bu ko‘rsatkichlar o‘qituvchi tayyorlash mazmunida media savodxonlik ko‘proq darsni bezash va resurs topish faoliyati sifatida ko‘rilishini, axborot ishonchliligini tekshirish esa periferiyada qolayotganini bildiradi.So‘rovnoma natijalarida talabalarning aksariyati media resurslaridan tez-tez foydalanishini qayd etdi, biroq tekshirish amaliyoti barqaror emasligi aniqlandi.

Respondentlarning 72 foizi darsga tayyorgarlikda kamida bir marta ijtimoiy tarmoq yoki blog materiallaridan foydalanganini bildirgan, 64 foizi esa manba mualliflig‘i va nashr sanasiga doim e’tibor berishini aytgan. Shunga qaramay, faktlarni kamida ikki mustaqil manba bilan solishtirishni doimiy odat sifatida ko‘rsatganlar ulushi 38 foizni, rasmiy statistika yoki birlamchi hujjatlarga murojaat qilishni odat qilganlar ulushi 29 foizni tashkil etdi. Etik-huquqiy blokda mualliflik huquqi va plagiat xavfi haqida xabardorlik nisbatan yuqori bo‘lsa-da, ochiq litsenziyalar, qayta foydalanish shartlari va vizual kontentni to‘g‘ri atribusiyalash bo‘yicha amaliy ishonch darajasi pastroq chiqdi: 46 foiz talaba rasm yoki infografikani dars materialiga qo‘shishda litsenziya shartlarini aniq tekshirishi haqida qat’iy javob bergan.

Didaktik mediatsiya bo‘yicha talabalarning 57 foizi media materialni o‘quv maqsadiga moslashtirishni bilishini qayd etgan, ammo 33 foizgina media xabar asosida tanqidiy savollar tizimini tuzish va muhokama qoidalarini belgilashni muntazam bajara olishini bildirgan. Umumiy indeks bo‘yicha eng past o‘rtacha qiymatlar verifikatsiya va tanqidiy tahlilning chuqur indikatorlarida qayd etildi, eng yuqori ko‘rsatkichlar esa texnik foydalanish va umumiy etik xabardorlik itemlarida kuzatildi. Empirik natijalar asosida media savodxonlikning pedagogik ta’limdagi integratsiya modeli to‘rt o‘zaro bog‘liq komponent sifatida tavsiflandi.

- *Birinchi komponent* **tanqidiy idrok** bo‘lib, u media matnning niyati, auditoriyasi, janri, dalillash usuli va emotsional ta’sir mexanizmlarini ajratishni qamrab oladi.
- *Ikkinchi komponent* **verifikatsiya** bo‘lib, unda manbaning kelib chiqishi, faktlar zanjiri, vizual materiallarning autentikligi va kontekstga mosligi tekshiriladi.
- *Uchinchi komponent* **etik-huquqiy mas’uliyat** bo‘lib, mualliflik huquqi, shaxsiy ma’lumotlar daxlsizligi, akademik halollik va zarar yetkazmaslik tamoyillarini didaktik vaziyatlarga tatbiq etishni anglatadi.
- *To‘rtinchi komponent* **didaktik mediatsiya** bo‘lib, media resursni maqsadga muvofiq tanlash, o‘quvchi yosh xususiyatiga moslashtirish, bahs-munozara me’yorlarini belgilash va media asosidagi topshiriqlarni baholash mezonlarini ishlab chiqishni o‘z ichiga oladi.

Olingan natijalar media savodxonlik pedagogik ta’limda ko‘pincha AKTdan foydalanish doirasida torayib qolayotganini, holbuki zamonaviy ilmiy qarashlarda u demokratik muloqot, tanqidiy tafakkur va axborot xavfsizligi bilan tutash kompleks kompetensiya sifatida talqin qilinishini ko‘rsatadi. Dasturlarda verifikatsiya indikatorlarining past ulushi va so‘rovnomada faktlarni ko‘p manbali tekshirish odatining sustligi dezinformatsiya sharoitida o‘qituvchining professional mas’uliyati bilan bevosita bog‘liq muammo ekanini anglatadi. Bu yerda masala faqat individual ehtiyotkorlikka borib taqalmasdan, didaktik dizayn darajasida ham namoyon bo‘ladi: agar bo‘lajak o‘qituvchi media matnni darsga olib kirsa, u o‘quvchining ishonch mexanizmlarini, argumentatsiya madaniyatini va ijtimoiy stereotiplar bilan ishlash ko‘nikmalarini ham shakllantiradi. Demak, media savodxonlikni pedagogik kompetensiya sifatida baholashda nafaqat resursdan foydalanish fakti, balki undan qanday epistemik rejimda foydalanilayotgani, ya’ni dalilga tayanuvchi o‘qitish va tekshiruv strategiyalarining mavjudligi mezon bo‘lishi kerak.

Natijalar rus va xalqaro adabiyotlarda ta’kidlanadigan media ta’limining “kritik yo‘nalishi” bilan mos keladi: media matnni tahlil qilish, uning ideallashtirish va soddalashtirish mexanizmlarini ochish, auditoriya bilan ishlash strategiyalarini anglash o‘qituvchining metodik repertuarini boyitadi [4]. Shu bilan birga, pedagogik ta’limning amaliy maydonida tezkor raqamlashtirish ko‘pincha “vosita”ni “mazmun”dan ustun qo‘yadi; bu holat texnologiya bilan ishlay oladigan, ammo media muhitdagi epistemik xatarlarga nisbatan zaif mutaxassisni shakllantirish ehtimolini kuchaytiradi.

Mahalliy tadqiqotlar ham o‘qituvchining raqamli kompetensiyasi va media savodxonlikni bir-biridan farqlash, xususan, tanqidiy tahlil va axborotni tekshirishni alohida o‘quv natijasi sifatida belgilash zarurligini ko‘rsatadi. Biz taklif etgan to‘rt komponentli model ana shu farqlashni didaktik jihatdan aniqroq qiladi: texnik ko‘nikma bu modelda alohida maqsad emas, balki verifikatsiya va mediatsiyani amalga oshirish uchun instru-

ment sifatida talqin qilinadi. Modelning amaliy implikatsiyasi shundan iboratki, pedagogik amaliyot va metodika fanlarida media asosidagi topshiriqlar oddiy prezentatsiya tayyorlash bilan cheklanmasdan, manba pasporti tuzish, faktchekning minimal protokoli, vizual dalillarni tekshirish, shuningdek, muhokama etikasi va baholash rubrikalarini yaratish kabi faoliyatlar bilan boyitilishi lozim.

Tadqiqot cheklovlari bir nechta omillar bilan bog'liq:

Birinchidan, so'rovnoma o'zini baholashga tayanganligi sababli real amaliyotdagi xulq-atvor bilan nomuvofiqlik ehtimoli mavjud.

Ikkinchidan, namunadagi oliy ta'lim muassasalari soni cheklanganligi natijalarni umumlashtirishda ehtiyotkorlikni talab qiladi.

Uchinchi cheklov sifatida kontent tahlilida fan dasturlari rasmiy hujjat sifatida o'qitishning real auditoriya amaliyotini to'liq aks ettirmasligi mumkin.

Kelajak tadqiqotlarida media savodxonlikni baholash uchun ishlash namunalariga asoslangan performans topshiriqlari, mikroo'qitish kuzatuvlari va uzunlamasına dizaynlar qo'llanishi, shuningdek, media savodxonlikning pedagogik e'tiqodlar va akademik halollik ko'rsatkichlari bilan bog'liqligi tekshirilishi maqsadga muvofiq [5].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot media savodxonlikni pedagogik ta'lim uchun strategik ahamiyatga ega bo'lgan integrativ kompetensiya sifatida asoslab berdi va uning tarkibini tanqidiy idrok, axborotni tekshirish, etik-huquqiy mas'uliyat hamda didaktik mediatsiya komponentlari orqali izohladi.

O'quv dasturlari tahlili media savodxonlik elementlari ko'proq texnik-amaliy faoliyat doirasida berilishini, verifikatsiya va chuqur tanqidiy tahlil esa nisbatan kam aks etishini ko'rsatdi.

So'rovnoma natijalari ham talabalar media resurslardan faol foydalanishini, biroq faktlarni ko'p manbali tekshirish, ochiq litsenziyalar va vizual kontent atribusiyasi kabi amaliy ko'nikmalar barqaror shakllanmaganini tasdiqladi.

Taklif etilgan model pedagogik ta'limda media savodxonlikni kompetensiyalar tizimiga izchil integratsiyalash, o'quv natijalari va baholash mezonlarini aniqlashtirish hamda dars dizaynida media bilan ishlashni epistemik va etik mas'uliyat bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. UNESCO. Media and Information Literacy: Curriculum for Teachers. Paris, UNESCO, 2011. 192 p.
2. Hobbs R. Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Thousand Oaks, Corwin, 2011. 232 p.
3. Jo'rayev R. X. Pedagogik kompetentlik va raqamli ta'lim muhitida o'qituvchi tayyorlash. Toshkent, O'qituvchi, 2020. 184 b.
4. Федоров А. В. Медиаобразование: история, теория и методика. Москва, МОО ВПП ЮНЕСКО "Информация для всех", 2009. 450 с.
5. Wardle C.; Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Strasbourg, Council of Europe, 2017. 112 p.
6. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge, Polity Press, 2003. 219 p.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(4)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.